

№ 4 – С. 104–113. **12.** Н. Н. Козлова Социология повседневности: переоценка ценностей / Наталья Козлова // *Общественные науки и современность*. – 1992. – № 3. – С. 47–56. **13.** Кривуля О. О. Жінки та індустріалізація в Україні (1929–1938 рр.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Ольга Олександрівна Кривуля; Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. – Луганськ, 2004. – 20 с. **14.** Кушнір Л.В. Діяльність жіночих рад Донбасу (1920–1933 рр.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Людмила Володимирівна Кушнір; Донецький національний ун-т. – Донецьк, 2009. – 20 с. **15.** Лабур О. «Нова жінка»: унормовані образи жінки-суспільниці і жінки-трудівниці в радянській літературі України 1920–1930-х років // Ольга Лабур // *Краєзнавство*. – 2010. – № 3. – С. 205–213. **16.** Лабур О. Міжнародний жіночий день в Радянській Україні в 1920-ті: святкова культура крізь призму писемних джерел / Ольга Лабур. // Університет. – 2011. – № 2. – С. 5–12. **17.** Луков В. А, Кириллина В. Н. Гендерний конфлікт: система понять / В. А. Луков, В.Н Кириллина

на // *Знание. Понимание. Умение*. – 2005. – № 1. – С. 86–101. **18.** Проектор Г. Бюрократ Літвінов довів робітницю до божевілья / Григорій Проектор // *Комсомолец України*. – 1929. – 4 серпня. – с. 1. **19.** Репина Л. Социальная история и историческая антропология: новейшие тенденции в современной британской и американской медиэвистике / Лорина Репина // *Одиссей. Человек в истории*. – 1990. – С. 167–181. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/odiss/index.php **20.** Сапицька О. М. Сільські жінки України в умовах підготовки та проведення колективізації (1928 – середина 1933 рр.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Олена Михайлівна Сапицька; Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. – Луганськ, 2007. – 20с. **21.** Сталь Л. Чему учил В. И. Ленин работниц и крестьянок / Л. Сталь. – М.-Л.: Госиздательство, 1926. – 55 с. **22.** Эсбе Ю. Что дала Октябрьская революция женщине? / Ю. Эсбе. – Вид. 2-ге, вип. – Х.: Гос. изд. Украины, 1925. – 25 с.

Катерина Левченко

Чи готова Українська держава до захисту прав жінок?

Стаття присвячена аналізу ситуації із дотриманням прав жінок в сучасній Україні та можливим шляхам оскарження фактів дискримінації за ознакою статі.

The article is dedicated the review of situation with exercising of women rights and gender equality in Ukraine and the main mechanisms of gender discrimination appeal.

Коли говорять про розвиток суспільства, історію, культуру, то нечасто згадують про жінок. Чи то свідомо замовчуючи це гендерне питання, чи то не розуміючи важливість застосування гендерної методології в соціальному, історичному та взагалі науковому аналізі.

Жінки зробили і продовжують робити внесок в суспільне життя. Але «сум і подив» весь час у мене особисто викликає той факт, що не дивлячись на це, необхідно постійно та наполегливо доводити таку, на перший погляд, очевидну істину.

Чому існує така ситуація? Чому на різних рівнях – від наукового до приватного, від політичного до щоденного відбувається зменшення, приниження, невизнання ролі та внеску жінок до суспільного та державного життя. Більш того, говорячи про «внесок жінок», ми повторюємо патріархатну конструкцію, яка виділяє жінок з життя. Адже не говорить ніхто ж про внесок чоловіків в суспільне життя, бо суспільне життя і так вважається «чоловічим». І хоча протягом двадцятого століття жінки майже по всьому світу добилися багатьох із тих прав, про які мріяли їх посестри сто років тому, і на початку століття XXI-го проблеми дискримінації за ознакою статі залишаються гострими в українському суспіль-

стві. Різниця в оплаті праці чоловіків та жінок за рівну працю, домашнє насильство, яке має виражене гендерне підґрунтя, відсутність доступу до процесу прийняття рішень, поширеність гендерних стереотипів у засобах масової інформації та громадській свідомості тощо. Існування такого розрізнення або обмеження за ознакою статі, яке спрямоване на ослаблення, чи зведення нанівець визнання, користування або здійснення жінками прав та основних свобод людини в усіх галузях суспільного життя якраз і називається дискримінацією [1]. Назвемо основні групи порушень прав жінок, які актуалізовані в останній рік в Україні.

Гендерні стереотипи та дискримінаційні погляди керівників держави. Протягом 2010–2011 року були зафіксовані непоодинокі дискримінаційні вислови з боку вищого керівництва держави [2; 3]. Наведемо відомий вислів М.Азарова: «Одні кажуть, що наш уряд великий, другі, що в уряді немає жінок, ні на кого подивитися під час засідання. Самі нудні особи. За всієї моєї пошани до жінок – не жіноча справа проводити реформи. <...> В новий уряд підібрані люди, які можуть працювати по 16 годин на добу, «без вихідних і прохідних», можуть брати відповідальність і не боятися говорити «ні»

начальству». Трохи раніше, ще будучи кандидатом в президенти, В. Янукович відправив усіх жінок на кухню, визначивши місце та призначення в житті. А рік потому, виступаючи в Давосі, запросив своїх колег до України, де повесні роздягаються жінки, розгорнувши державну рекламу секс-туризму! Цей перелік можна продовжувати. Такі вислови прямо підходять під визначення поняття «дискримінація», оскільки виражають розрізнення та виняток за ознакою статі, спрямовані на обмеження, а також унеможливають визнання, користування чи здійснення на рівних підставах прав і свобод людини для жінок і чоловіків.

Прикладом існування гендерних стереотипів є текст наказу Кабінету Міністрів України № 155 від 30 вересня 2010 року «Про затвердження рекомендацій щодо зовнішнього вигляду (дрес-коду) працівників Секретаріату Кабінету Міністрів України» [4]. Наказ має яскраво виражене гендерно-дискримінаційне забарвлення, причому, як по відношенню до чоловіків, так і до жінок. Висновок про дискримінаційний характер випливає із положень статті 5 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, в якій зазначається, що держави-сторони вживають усіх відповідних заходів з метою «змінити соціальні та культурні моделі поведінки чоловіків і жінок для досягнення викорінення забобонів, звичаїв та всіх інших проявів, що ґрунтуються на ідеї неповноцінності чи зверхності однієї із статей або стереотипності ролі чоловіків і жінок» [1]. Водночас стереотипність і забобони – в кожній стрічці цього наказу. Навіть якщо б правила ділового етикету були прописані в звичайній газеті в якості статті, вони б виглядали невдало.

Поширення сексизму та дискримінації в інформаційному просторі також є ознакою сьогодення. Жіночий образ, постать, тіло стають важливими символами товаризованого світу споживання, виражаючи привабливість, необхідність його, але не як людини, а як товару. Той факт, що гендерно-дискримінаційні образи поширюються в сучасній рекламі не можна вважати прямими діями державної влади. Але їх поширення є виявом бездіяльності і не реагування влади в цій сфері, а також неефективності механізмів захисту від гендерної дискримінації.

Відсутність жінок в уряді, недоступність процесу прийняття рішень – наступний вияв існування гендерної дискримінації. В Україні піраміда є символом представленості жінок в органах влади та процесах прийняття рішень – чим вище рівень, тим менше жінок. За кількістю жінок у парламенті Україна займає 110 місце серед

188 країн. При попередніх урядах жінок також не було багато. Але відверте ігнорування принципів представницької демократії сучасною владою змусило експертів говорити про появу та укріплення гендерного протистояння правлячої еліти та суспільства. І причина відсутності жінок – у глибинній патріархальності, авторитарності та недемократичності сучасної владної системи, у якій названі ознаки з кожним місяцем лише укріплюються.

Заборона жінкам навчатися у вищих навчальних закладах МВС України. Із прийняттям 29 грудня 2010 року розпорядженням уряду № 2355-р «Про проведення експерименту з підготовки фахівців для МВС» [5; 6], дискримінація за ознакою статі з латентного явища перетворилося на відкрите, закріплене в документах. Фактично, заборонено прийняття до вищих навчальних закладів МВС України громадян жіночої статі. І це тоді, коли в ОВС уже близько 20 % працівників – жінки, і ще декілька років тому серед атестованих працівників було близько 11 відсотків жінок.

Висновок про заборону, або, м'яко кажучи, обмеження навчання жінок у вищих навчальних закладах МВС, витікає з положень закону «Про військовий обов'язок і військову службу», де в 15-й статті зазначається: «На строкову військову службу в мирний час призиваються придатні для цього за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі, яким до дня відправлення у військові частини виповнилося 18 років» [7]. А саме до внутрішніх військ, як передбачається експериментом, покинувши аудиторії, мають іти курсанти. Розпорядження та Наказ МВС України порушують статтю 10 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: «Держави-сторони вживають усіх відповідних заходів для того, щоб ліквідувати дискримінацію щодо жінок, з тим щоб забезпечити їм рівні права з чоловіками в галузі освіти, і, зокрема, забезпечити на основі рівності чоловіків і жінок: а) однакові умови для орієнтації у виборі професії або спеціальності, для доступу до освіти і одержання дипломів у навчальних закладах усіх категорій як у сільських, так і у міських районах; ця рівність забезпечується в дошкільній, загальній, спеціальній і вищій технічній освіті, а також в усіх видах професійної підготовки; б) доступ до однакових програм навчання, однакових іспитів, викладацького складу однакової кваліфікації, шкільних приміщень і обладнання рівної якості; в) усунення будь-якої стереотипної концепції ролі чоловіків і жінок на всіх рівнях і у всіх формах навчання шляхом

заохочення спільного навчання та інших видів навчання, що сприятимуть досягненню цієї мети, і, зокрема, шляхом перегляду навчальних посібників та шкільних програм і адаптації методів навчання» [1]. Відповідно до статті 24 Конституції України «не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, **статі** (виділено автором), етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» [8]. Однак, говорячи про експеримент при прийнятті у вищі навчальні заклади МВС України, можна говорити про обмеження, які зазнають певні групи громадян. Згідно статті 21 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «держава забезпечує рівні права та можливості жінок і чоловіків у здобутті освіти. Навчальні заклади забезпечують: рівні умови для жінок і чоловіків під час вступу до навчальних закладів, оцінки знань» тощо [9]. Ця законодавча норма порушена прийнятими нормативно-правовими актами.

Вагомою проблемою та порушенням права на гендерну рівність є *розрив у доходах жінок та чоловіків*, які в жінок, зайнятих у державному секторі економіки, на 30 % нижче доходів чоловіків. Мова йде за працю однакової вартості. Ця проблема тягне за собою й гірше пенсійне забезпечення жінок порівняно із чоловіками. Запропонована *Пенсійна реформа* в тому вигляді, як вона буде здійснюватися, не призведе до вирівнювання ситуації, а може розглядатися як продовження подвійної дискримінації жінок, неоплачувана праця яких у домашньому господарстві ніде не враховується. А відтепер – і не приймається до уваги. При відсутності кваліфікованого наукового та інформаційного супроводження, зміни системи нарахування пенсій, ліквідації системи пільгових пенсій, ці дії можуть оцінюватися лише негативно. Як, власне, їх і сприйняло суспільство.

Ігнорування з боку держави створення системи надання допомоги потерпілим від домашнього насильства. За результатами вивчення громадської думки населення України, 81 % респондентів вважають, що насильство в сім'ї є актуальною проблемою для України, 84 % – світу в цілому. Більшість респондентів – 89 % впевнені, що для вирішення проблеми домашнього насильства необхідно працювати з кривдником [12]. Про гостроту проблеми насильства в сім'ї свідчить і статистика МВС України. Кількість осіб, що перебувають на профілактичному обліку за вчинення насильства в сім'ї щорічно зрос-

тає і, за статистикою Департаменту громадської безпеки МВС України перебільшує сто тисяч. Зростає також кількість телефонних звернень на Національну «гарячу лінію» з питань запобігання насильству, яка працює на базі Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда – Україна», яка в 2010 році досягла 6500 [13].

На початку грудня 2010 року Кабінет Міністрів України затвердив план заходів з проведення Національної кампанії «Стоп насильству!» на період до 2015 року [14]. В розпорядженні говориться: «Держава – основний суб'єкт протидії насильству, тому органи державної влади повинні формувати у суспільстві неприйняття насильства, вживати необхідних заходів для його запобігання та створювати систему захисту жертв і подолання наслідків насильства». Однак міністерство, яке відповідає за цей план – у справах сім'ї, молоді та спорту – ліквідовано. Але Уряд й не планував виконувати свій основний обов'язок – забезпечувати та захищати права громадян, і для цього надавати допомогу потерпілим від насильства в сім'ї: словосполучення «надання допомоги» не зустрічається серед заходів кампанії «Стоп – насильству!» При цьому держава планує інформувати через ЗМІ про види допомоги особам, які потерпають від насильства.

Руйнування інституційного механізму забезпечення прав жінок та просування гендерної рівності. У пориві адміністративного реформування, розпочатого Указом Президента 10 грудня 2010 року [10], втрачені важливі галузі управління. Сім'я, діти, права жінок. Саме в ході реформи ліквідовано міністерство в справах сім'ї, молоді та спорту, функції якого в частині проведення гендерної та сімейного політики нікому досі не передані. За ними ж стоїть подолання насильства в сім'ї, допомога соціальним сиротам, соціальна робота із сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах. Створена Державна служба молоді та спорту навіть відповідно до своєї назви не займається такими питаннями. Таким чином, Українська держава не тільки не забезпечує захист прав власних громадян, але й свої зобов'язання.

І це тоді, коли після захисту Україною шостої та сьомої об'єднаної доповіді про виконання Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації Комітет ООН з ліквідації дискримінації надіслав заключні зауваження Уряду України, в п. 19 яких мова йде про необхідність укріплення національного механізму: «Комітет рекомендує державі-учасниці укріпити національний механізм шляхом розширення його повноважень та можливостей, зокрема, шляхом надання йо-

му більш високого статусу в державній структурі, а також відповідних людських і фінансових ресурсів для того, щоб він більш ефективно виконував свою діяльність» [11]. Зауважимо, що не виконуються і інші рекомендації, які стосуються захисту прав потерпілих від насильства та торгівлі людьми, рівня представництва жінок в органах державної влади та в процесах прийняття рішення, руйнування гендерних стереотипів тощо.

Таким чином щоденна практика засвідчує, що гендерний паритет, проголошений Конституцією України, в реальному житті порушується, як у відкритому, так і прихованому вигляді.

Які ж є можливості для захисту від дискримінації? Відкриємо статтю 22 «Оскарження дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань» Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Відповідно до неї такими шляхами є: 1) Звернення зі скаргою до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. 2) Звернення до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (яким було до кінця 2010 року ліквідоване Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту та його підрозділи в областях). 3) Звернення до уповноважених осіб (координаторів) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування (якими визначені заступники керівників центральних органів виконавчої влади та обласних державних адміністрацій). 4) Звернення до правоохоронних органів держави. 5) Звернення до суду. 6) Надсилання повідомлень до Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок у разі, якщо вичерпані внутрішні засоби правового захисту або якщо застосування таких засобів захисту невиправдано затягується, а також у випадках, коли мають місце серйозні чи систематичні порушення прав, викладених в Конвенції. Останній механізм забезпечується положеннями Факультативного протоколу до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [16].

Так, наприклад, актом реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини на порушення рівності чоловіків та жінок має бути подання Уповноваженого – акт, який вноситься Уповноваженим до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовим і службовим особам для вжиття відповідних заходів у місячний строк щодо усунення виявлених

порушень прав і свобод людини і громадянина [17]. Підставами для провадження справ та призначення перевірок можуть бути відомості, які отримані Уповноваженим не тільки із звернень громадян України, іноземців, осіб без громадянства чи їх представників, народних депутатів України, але й отримані Уповноваженим (і це дуже важливо) за власною ініціативою. Але не дивлячись на різноманіття порушень прав жінок, Уповноваженим відкрита незначна кількість проваджень в цій сфері, серед них – за скаргою щодо обмеження прав жінок при вступі до вищих навчальних закладів МВС України.

Порядок звернення до підрозділів міліції та органів прокуратури прописаний в низці нормативних документів, в тому числі, в законах України «Про міліцію» та «Про прокуратуру». Працівник міліції на території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу в разі звернення до нього громадян або службових осіб із заявою чи повідомленням про події, які загрожують особистій чи громадській безпеці, або у разі безпосереднього виявлення таких зобов'язаний вжити заходів до попередження і припинення правопорушень, рятування людей, подання допомоги особам, які її потребують, встановлення і затримання осіб, які вчинили правопорушення, охорони місця події і повідомити про це в найближчий підрозділ міліції». До компетенції прокуратури належить (ст. 5 Закону України «Про прокуратуру»): підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян». Але органам міліції і прокуратури складно реагувати адекватно до ситуації на заяви про гендерну дискримінацію, оскільки їх працівники фактично не знайомі з даною проблематикою.

Судовий порядок оскарження випадків дискримінації за ознакою статі. До компетенції суду належить (Закон України «Про судову систему України»): 1) розгляд і вирішення в судових засіданнях цивільних справ по спорах, що стосуються прав та інтересів громадян, державних підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних організацій, їх об'єднань, інших громадських організацій; 2) розгляд в судових засіданнях кримінальних прав і застосуван-

ня встановлених законом мір покарання до осіб, винних у вчиненні злочину, або виправдання невинних [18].

Стаття 22 вводить додаткові можливості для оскарження фактів дискримінації за ознакою статі, яким є звернення до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та до уповноважених осіб (координаторів) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування. Цей механізм на сьогодні є проблематичним, оскільки Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту ліквідовано, а уповноважені особи в більшості ЦОВВ не призначені. Тож здійснення таких повноважень передбачає розробку додаткових відомчих підзаконних актів. Так, Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту створило власним наказом Експертну комісію по розгляду скарг на факти дискримінації за ознакою статі [15], яка встигла провести декілька засідань до ліквідації міністерства. Але знов таки, ліквідація міністерства призвела до руйнування цього механізму. Тож замість створення подібних підрозділів в областях, відпрацювання документів для їх роботи з боку керівників держави спостерігається повне ігнорування цією сферою.

Якщо ж говорити про міжнародний рівень, то правила подачі повідомлень до Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок визначаються в статті 3 Факультативного протоколу [16]. Так, повідомлення подаються у письмовому вигляді та не повинні бути анонімними. Комітет не розглядає повідомлення, поки він не пересвідчиться в тому, що всі доступні внутрішні засоби правового захисту були вичерпані, за винятком випадків, коли застосування таких засобів захисту не виправдано затягується або навряд чи принесе позитивний результат (ст. 4), або за наявності фактів, що свідчать про серйозні або систематичні порушення державою прав, викладених у Конвенції (ст. 8). Отримані Комітетом повідомлення у конфіденційному порядку доводяться до держави, на яку скаржаться, яка протягом шести місяців має подати Комітету письмові пояснення або заяви, що роз'яснюють питання, і інформацію про будь-які заходи, якщо такі мали місце, що могли бути вжиті державою (ст. 6). Комітет розглядає отримані відповідно до цього Протоколу повідомлення, з урахуванням всієї наданої інформації. Засідання Комітету при розгляді подібних повідомлень проходять у закритому режимі. Після вивчення повідомлення Комітет повідомляє

свої висновки разом із рекомендаціями, якщо такі є, відповідним сторонам (ст. 7). Після цього держава має належним чином розглянути ці висновки і рекомендації і подати протягом шести місяців письмову відповідь, у тому числі інформацію щодо будь-яких заходів, вжитих з урахуванням висновків і рекомендацій Комітету.

Таким чином процес розгляду справи триває більше року. Крім того, Комітет може запропонувати державі надати додаткову інформацію щодо будь-яких вжитих заходів. Така інформація може бути надана в тому числі і в періодичних доповідях держави на виконання Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації, які подаються кожні чотири роки до цього ж Комітету (ст. 7). Якщо Комітет отримує достовірну інформацію, що свідчить про серйозні або систематичні порушення державою прав, викладених у Конвенції, Комітет пропонує їй співробітничати у вивченні інформації і у цьому зв'язку подати зауваження щодо відповідної інформації. Комітет може також призначити одного або декількох своїх членів для проведення конфіденційного розслідування і термінового подання доповіді Комітету. У тих випадках, коли це виправдано, і за згодою держави, розслідування може включати відвідання її території. Усі дії здійснюються у співробітництві із державою (ст. 8).

Прикладом проходження національного рівня оскарження дискримінації є позов автора до прем'єр-міністра України М. Я. Азарова з приводу гендерно-дискримінаційного висловлювання [2]. Позов був поданий до Печерського районного суду м. Києва, який в результаті слухань відмовив у задоволенні позовних заяв, назвавши аналізований виступ Азарова «виявом свободи слова». Апеляційний суд м. Києва, а також Вищий спеціалізований суд у кримінальних та цивільних справах залишили рішення Печерського суду без змін. Таким чином, здійснені всі кроки для використання міжнародних механізмів захисту від дискримінації. Але говорити про ефективність застосування процедур оскарження фактів дискримінації до Комітету ООН із ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок важко, оскільки подібних прецедентів в Україні досі не було.

Наведені в статті, а також інші приклади та вияви дискримінації жінок примушують до більш активних дій по захисту прав на недискримінацію, а значить і більш активних дій по використанню існуючих в країні механізмів захисту від дискримінації та їх вдосконаленню. Так, Міжнародним жіночим правозахисним центром «Ла Страда – Україна» до Окружного Адміністративного Суду м. Києва в березні 2011 ро-

ку поданий позов щодо визнання дискримінаційним Розпорядження Кабінету Міністрів України № 2235-р щодо проведення експерименту в ВНЗ МВС України, який обмежує права жінок. Є приклади подібних дій у активісток жіночого руху м. Львову, а також «Інформаційно-консультативного жіночого центру» м. Києва. Але поки це – поодинокі випадки. Тим не менш така практика має бути продовжена.

Наприкінці наведемо декілька практичних рекомендацій, впровадження яких сприятиме збереженню та підвищенню дієвості національних механізмів захисту від дискримінації. Так вважаємо доцільним:

1. Внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо визначення адміністративних стягнень за здійснення дискримінації за ознакою статі, в тому числі, враховуючи можливість застосування адміністративних санкцій і до юридичних осіб, а також ввести визначення правопорушення «дискримінація за ознакою статі».

2. Внести зміни до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», прописавши його функції та обов'язки в частині захисту громадян від дискримінації.

3. До Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» ввести визначення понять прямої та непрямой дискримінації.

4. Розробити та запровадити навчальні теми та курси у вищих навчальних закладах юридичного профілю, юридичних факультетів з проблем захисту від гендерної дискримінації.

5. Розробити методичні матеріали для проведення занять із зазначеної проблематики із особовим складом правоохоронних органів України, для реального реагування на скарги громадян із дискримінації та підвищення ефективності застосування статті 22 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок».

6. Проводити тренінги для активісток жіночого руху, юристок жіночих та правозахисних організацій з питань ідентифікації випадків гендерної дискримінації та застосування механізмів її оскарження.

7. Відновити Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту або створити інший центральний орган виконавчої влади, уповноважений у сфері розвитку гендерної політики.

1. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. – Електронний режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_207

2. Левченко К. Чому я подала судовий позов проти Азарова. – Українська правда. – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2010/04/1/4904154/3>. Левченко К. Обмеження права жінок на участь в державному управлінні як «позитивна дія»? – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2010/04/28/4973212/> 4. Наказ Кабінету Міністрів України № 155 від 30 вересня 2010 року «Про затвердження рекомендацій щодо зовнішнього вигляду (дрес-коду) працівників Секретаріату Кабінету Міністрів України». – Електронний режим доступу: (<http://www.kmu.gov.ua/control/uk/newsnpd>). 5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2009 року № 2355-р «Про проведення експерименту з підготовки фахівців для Міністерства внутрішніх справ». – Електронний режим доступу: (<http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd>). 6. Наказ МВС від 01.12.2010 року № 590 «Про затвердження Порядку відбору кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України». 7. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу». – Електронний режим доступу: (http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254_%E2%96-%E2%F0). 8. Конституція України. – Електронний режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254_%E2%96 9. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» – Електронний режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2866-15> 10. Указ Президента України № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади». – Електронний режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12584.html> 11. Заключительные замечания Комитета по ликвидации дискриминации в отношении женщин. – Комитет по ликвидации дискриминации в отношении женщин. Сорок пятая сессия. 18 января-5 февраля 2010 года. 12. Левченко К. Ставлення населення України до насильства в сім'ї. – В дзеркалі громадської думки. Збірник наукових праць. – Київ, 2007. 13. Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда – Україна». Річний звіт. 2010. – Харків. – 2011. 14. Розпорядження Кабінету Міністрів від 1 грудня 2010 р. № 2154-р «Про затвердження плану заходів з проведення Національної кампанії «Стоп насильству!» на період до 2015 року». – Електронний режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2154-2010-%F0> 15. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту № 3036 від 06.09.2010 «Про Експертну раду з питань розгляду звернень за фактами дискримінації за ознакою статі». – Електронний режим доступу: zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.41620.1 16. Факультативний протокол до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок – Електронний режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_794 17. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=776_%2F97 18. Закон України «Про судоустрій». – Електронний режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3018-14>